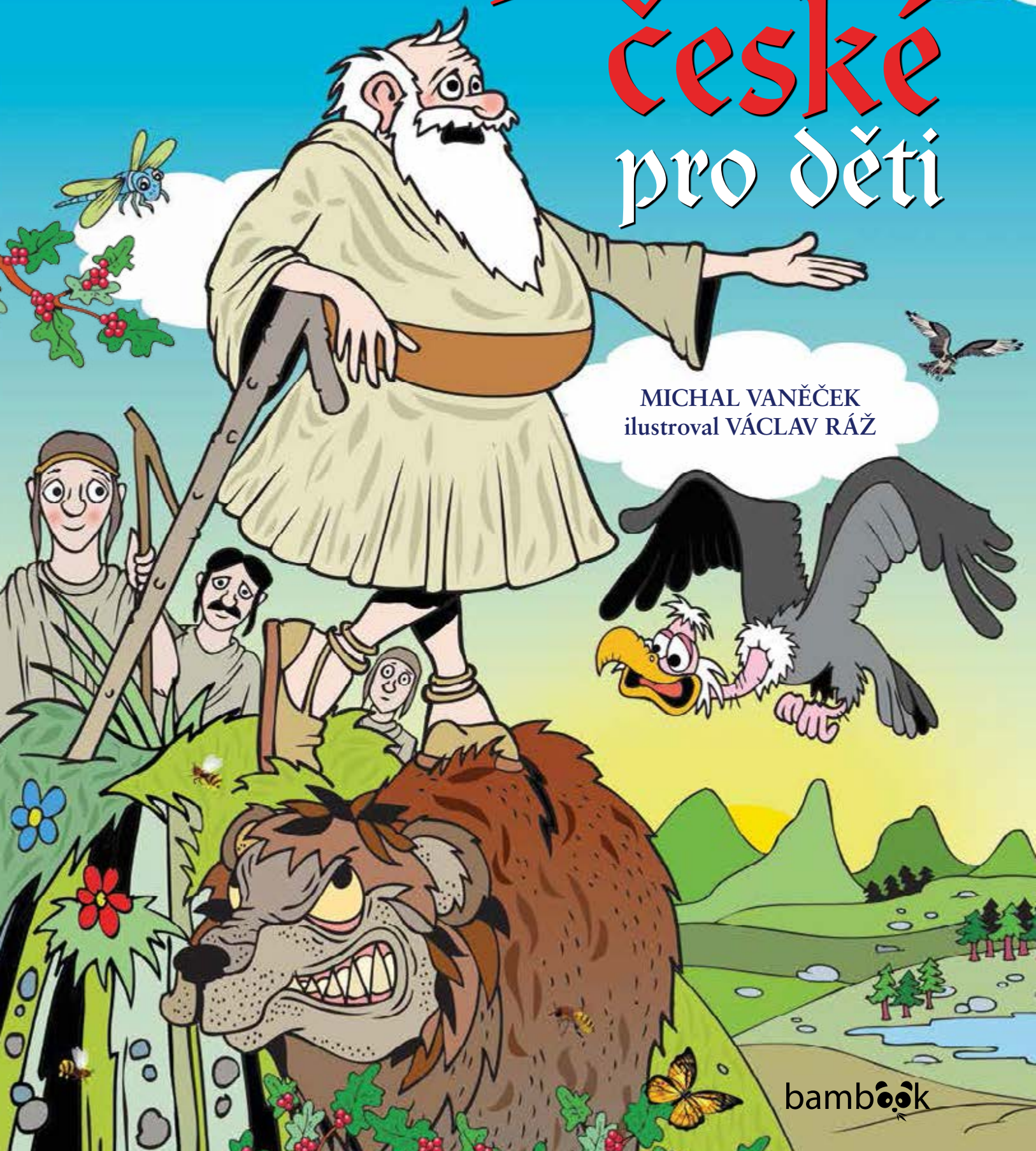

Staré pověsti české pro děti

MICHAL VANĚČEK
ilustroval VÁCLAV RÁŽ

Staré pověsti české pro děti

MICHAL VANĚČEK
ilustroval VÁCLAV RÁŽ

inspirováno knihami
Aloise Jiráska, Sofie Podlipské
a Adolfa Weniga

bambóok

© GradaPublishing, a. s.
Text © Michal Vaněček
Ilustrace © Václav Ráž

Obsah

O praotci Čechovi	5
Krok a jeho dcery	11
Libuše a Přemysl	14
O Bivojovi	18
Dívčí válka	23
O ěorymírovi	27
O knížeti Svatoplukovi	33
O králi Ječmínkovi	37
O Bruncvíkovi	42
O Karlu IV. a staré Praze	49
Kouzelník Žito	55
Staroměstský orloj	59
O Daliborce	65
O golemovi	68
Faustův dům	72
O Blaníku	77
Kutnohorští havíři	82
Boží soud	87
O Jánošíkovi	93

O praotci Čechovi

Kdybyste hodně dávno, ale opravdu dávno, tak někdy kolem roku 600, vyšli z Ostravy na sever a šli několik dní, došli byste k starým slovanským kmenům v zemi, která se nazývala Charvátská. Našli byste stará roubená stavení, pole, dobytek a kouřící komíny. Ale taky vše zpustošené nájezdy loupeživých kmenů odněkud z dalekých východních zemí.

„Už není pomalu z čeho vařit,“ bouchla vařečkou o stůl paní Čechová a dala si ruce v bok.

Čech právě po těžkém dni dosedl ztěžka za stůl a chystal se vyslechnout hromobití, které se začalo snášet na jeho hlavu.

„Jsme mírumilovný rod a to máme za to,“ nepřestávala láteřit Čechová, zoufalá z toho, že už poněkolikáté jim loupeživí Hunové ukradli většinu zásob.

Čech si povzdechl. Jako mladý jinoch projedil s obchodníky snad celou Evropu. Hunové ho dokonce zajali a on věděl, že s nimi není domluva. Byli primitivní, a jelikož považovali vodu za posvátnou, tak se nikdy nemyli. Jejich přítomnost tím byla nepříjemná, i kdyby nezabíjeli a neloupili. Páchli hůř než vepři v chlívků, a to je co říci.

„Měli bychom se přestěhovat,“ šťouchla Čechová do manžela, který přemýšlel, zda ji ta samomluva přejde, nebo zda bude potřeba konat historické činy. A jelikož Čechová hartusila a nepřestávala, zvedl se Čech od stolu a že se jde poradit s bratrem. Jeho bratr, Lech se jmenoval, bydlel na druhém konci vesnice. Když přicházel

Stařešinové se jej pokoušeli přesvědčit,
aby šli ještě dále na západ, ale Čech byl neoblomný.

k Lechově chalupě, už z dálky slyšel, jak se rozčiluje paní Lechová. Zaklepal na dveře a Lech s povzdechem vyšel na zápraží.

„Manželka,“ ukázal Lech palcem za sebe do světnice, „nemá z čeho vařit. Ti zatracení nájezdníci nám zase všechno ukradli.“

Čech pokýval chápavě hlavou. „Jsme na tom všichni stejně. Pokud nechceme prolévat krev a vyměnit pluhy za meče, asi nám nezbyde než se přestěhovat někam, kde je klid zbraní a úroda.“

Lech rozhodil rukama. „Ale kam? Kam půjdeme?“

Čech se zamyslel. Během svých putování kdysi přišel i do oblasti, kterou nazývali Hercynský les. Byl to kus země, obklíčený horami, chráněný před nájezdníky. A to byly ty hory, třeba Krkonoše, tenkrát mnohem vyšší, než jsou dnes. Pamatoval si, že zvíře i ryb tam bylo požehnaně a úrodné půdy, kam jen oko dohlédlo.

„Mohli bychom se vydat na západ,“ pravil zvolna, ukazuje přitom rukou na zapadající slunce.

Chvíli ještě spolu rozebírali pro a proti a nakonec, když už byla tma, ujednali, že se vydají směrem, kde slunce každým dnem zapadá.

To se rozumí, přesvědčit všechny, aby se vydali na dalekou a nejistou pouť, nebylo lehké. Ale ženy, reptající na nedostatek surovin k vaření, nakonec přesvědčily své manžely a začaly balit na cestu. Příprava trvala několik týdnů, museli vyrobit povozy, naložit je zbylými zásobami i věcmi, se kterými by se těžko loučili. Zapřáhli voly do povozů a jednoho rána se vydali na těžkou pouť.

Napřed jeli na koních zvědové a ozbrojené stráže, za nimi Čech s Lechem a ostatními vojvody, pak na povozech ženy a děti. Vojsko průvod uzavíralo. Šli dlouho, mnoho týdnů. Když opustili nížiny při řece Visle a přebrodili Odru, ještě potkávali kmeny, které hovořily stejným jazykem. Pak ale vstoupili do drsných, hornatých končin, a když přešli Labe, už nacházeli osady jen poskrovnu. Neselekávali se všude s pochopením. Divoké kmeny oděné v kožích je vítaly se zbraní v ruce. Čechův rod nebyl z principu bojechtivý, ale byl naštěstí pokročilejší ve výrobě zbraní, a tak nezaznamenal větších ztrát.

Po dlouhém putování došli k poslední řece jejich cesty, k Vltavě. Čech si oddechl, začínal poznávat ten kraj, kudy kdysi procházel. Ulevilo se mu, že svůj rod vedl správnou cestou. Ještě tak zabloudit, to by byl pěkný historický trapas, říkal si. Ale chtěl mít jistotu. Když se jednoho večera utábořili pod horou, která se tyčila nad okolními nížinami, nemohl usnout. Snad přece jen nezabloudili? Jakmile začalo svítat, vystoupil na horu a rozhlédl se v ranním rozbřesku po okolní krajině.

Došli na správné místo! Čechovi se ulevilo. Tak tady je ta země zaslíbená! Skoro seběhl dolů, do tábořiště, které se právě probouzelo, děti začaly pobíhat okolo ohně, kde ženy vařily snídani.

„Tady zůstaneme!“ volal Čech.

Stařešinové se jej pokoušeli přesvědčit, aby šli ještě dále na západ, ale Čech byl neoblomný. I když stařešinové neustále ukazovali na východ, a možná nebezpečí odtamtud hrozící, vysvětloval jim, že toto je země obehnaná horami, bezpečná a úrodná.

„Podívejte, co je všude kolem zvěře! A v řece pro ryby skoro není vidět vodu! Přesvědčovat uměl, konečně, od čeho byl taky vůdce rodu? „Ale jak nazveme tuto požehnanou zem?“ zarazil se pojednou, když si uvědomil, že země nemá jméno.

„Ať se jmenuje po tobě, Čechy,“ navrhl jeden ze stařešinů. Návrh způsobil davové nadšení a hned byl důvod k oslavě. Byl to koneckonců první důvod k oslavě v nové zemi.

A tak se oslavovalo, a když se dooslavovalo, začalo se budovat. Rodiny si rozdělily půdu, vystavěly chalupy, zoraly pole a začaly pěstovat věci k obživě. O zvěřinu nebyla nouze, v okolních lesích jí bylo požehnaně.

Když se rod rozrostl, že už se skoro nevešel kolem Řípu, přišel jednoho dne vojvoda Lech za bratrem.

„Je nás tu moc,“ pravil, „a země je to veliká. Vydal bych se se svými lidmi kousek zpátky na východ, osídlíme tak aspoň větší kus země.“

Čecha mrzelo, že ho bratr opouští. „A kde se chceš usadit? Abych věděl, kam tě můžeme jít navštívit.“

„Sám ještě nevím, půjdu na východ, a kde se usadíme, zapálím veliký čadivý oheň. Podle něj poznáte, kam jsme došli.“

A skutečně! Po několika dnech, kdy Čechova družina vyhlížela z Řípu kouř, objevil se východním směrem sloup dýmu.

„Už to kouří!“ volali pozorovatelé, kteří měli za úkol vyhlížet kouřový signál. No a tak to místo, kam Lech došel, pojmenovali Kouřim.

Země, kam Čech dovedl svůj rod, dále vzkvétala. Čech s Lechem už dávno umřeli, ale česká země nám zůstala dodnes.

Vladykové si zálibně prohlíželi Libuši, která pravila:
„Vidím město veliké, jehož sláva se hvězd bude dotýkat.“

Krok a jeho dcery

Kraotec Čech vládl v nové zemi dlouho a dobře. Ale samosebou, jednoho dne se jeho čas naplnil a Čech zemřel. Jeho tělo spálili na hranici, oplakali, žal zapili medovinou. Truchlili, jak náleží, když zemře tak významný vládce. Ale každý žal odnese čas, a když se dotruchlilo, začali se lidé zamýšlet, kdo bude Čechovým nástupcem. Někdo musí držet lid zkrátka, aby nezvlčil. Někoho napadlo, že by se měli vydat do Kouřimi za Lechem, ten že by byl přirozeným nástupcem svého bratra.

Poselstvo došlo do Kouřimi a sdělilo Lechovi smutnou novinu o skonu jeho bratra. A přednesli současně i prosbu, aby on, Lech, byl jejich novým vládcem.

Lech se zachmuřil, bratrova smrt jej zarmoutila. Vzal si čas na rozmyšlenou, zatímco poselstvo nechal hodovat. Ani za mák se mu nechtělo přijmout nabídku poselstva od Řípu. Jeho bratr byl za svého života proslulý vladař – jakpak by ho mohl nahradit? Všichni by je srovnávali a třeba by to nevyšlo v Lechův prospěch. A kromě toho měl Lech politické ambice rozšířit svůj vliv na východ země – a tohle by mu jeho plány zkomplikovalo. Nakonec přišel na spásné řešení, a sice že doporučí místo sebe někoho jiného. Nechal poselstvo dohodovat a pak je svolal.

„Přátelé,“ pravil, když získal opět jejich pozornost, „mám pro vás lepší volbu, než jsem já. Je to vynikající muž, dobrý vládce, znám jej osobně a mohu jej vřele doporučit.“

Stojíme na prahu nové historické epochy, milí vladykové!

„A kdopak je ten úžasný muž?“ bylo zvědavě poselstvo.

„Jmenuje se Krok a vládne mocnému rodu nedaleko vesnice Zbečno. Není to daleko od vaší země, od Řípu.“

Nu, co mělo poselstvo dělat? Poslechli radu zkušeného Lecha. Odebrali se do Zbečna a sdělili Krokovi radostnou zprávu, že si jej vybrali za svého vladaře.

Krokovi nezbývalo než se ujmout vladařského stolce po praotci Čechovi. Vládl moudře a spravedlivě, vládl dlouhá léta. Dovedl také svůj rod na nové místo, k Vltavě, kde na skále kázal vystavět hrad. Ten pak nazvali Vyšehrad, podle toho, že stál na vysoké skále. Ale i Krokův čas se jednoho dne naplnil a vladykové všech rodů se sešli, aby zvolili nástupce moudrého Kroka.

Nebylo to snadné. Krok neměl syna, který by se po něm ujal vlády, jak bylo obvyklé. Měl tři dcery – Kazi, Tetu a Libuši. Byly to všechno dívky vzdělané, chodily do školy v Budči, to je u dnešního Kladna, vládce národa si to mohl dovolit, to

se rozumí. A tak začali vladykové, každý podle svých sympatií, navrhopat, která z nich by se mohla stát novou kněžnou českého národa.

Vladyka Sudivoj navrhoval, ať je kněžnou Kazi, nejstarší Krokova dcera. „VÍ, jak namíchat byliny a kořeni, masti na bolest, uzdravuje nemocné,“ argumentoval snaživě.

„Tak ať dělá ranhojiče,“ smál se vladyka Radslav. „To raději ta mladší, Teta, ne? Je zbožná, umí udobřit rozhněvaná božstva, ví, jak jim přinášet oběti.“

Začali se hádat, dohadovat, přesvědčovat, a když byli v nejlepším a málem se začali prát, vyrušila je nejmladší Krokova dcera, Libuše. V ruce měla nějaké plány, které před ně rozložila.

„Promiňte, že vás ruším v důležitých věcech, milí vladykové, já přemýšlela o tom, co udělat nejlepšího pro náš národ. A tady ta krajina kolem je jako stvořená pro velké a krásné město. Táhle, když dojdete na místo, kde se potok Brusnice vlévá do Vltavy, tam začněte budovat město. Tady jsou plány. Jeden člověk tam už začal stavět dům, dneska začal tesat práh domu. Stojíme na prahu nové historické epochy, milí vladykové!“

A snad že si sama v tu chvíli uvědomila budoucí historický význam chvíle, která dojala i otrlé vladyky, dodala slavnostně: „Vidím město veliké, jehož sláva se hvězd bude dotýkat.“

Vladyky ta myšlenka a její velikost nadchla. Nové velké město bylo příslibem obchodu a bohatství. A že byla Libuše tak chytrá, udělali ji kněžnou. A město nazvali Praha, podle toho prahu nové historické epochy, o němž Libuše mluvila. Nebo podle toho prahu, co tesal ten člověk v lese. To už se dneska nikdo nedozví. Ale Praha nám zůstala, a to je nejdůležitější.

Libuše a Přemysl

Libuše byla kněžnou a vládla z Vyšehradu moudře a spravedlivě. K vladařským povinnostem patřilo soudit spory a pře. A tak se jednoho dne stalo, že k ní přišli dva sousedé. Měli spolu spor o půdu. Jeden z nich posunul kámen označující hranici mezi jejich pozemky, aby tak své pole zvětšil. Druhému se to, samo sebou, nelíbilo, a tak se hádali a hádali, hraniční kámen přenášeli tam a zpět, až nakonec došli až na Vyšehrad, aby sama kněžna rozsoudila jejich spor. Copak o to, oba sousedé byli svými spory pověstní, a tak nebylo těžké určit, kdo je v právu. Libuše se tím taky nechtěla dlouho zabývat.

„Mladší z vás je v právu, protože ten starší jednak posunul kámen a jednak je i moudřejší, takže nebude mít problém uznat, na čí straně je pravda.“

Myslela to, kněžna, dobře. Jenže nepočítala s ješitností mužských.

„To by tak hrálo,“ rozkatil se starší, který prohrál spor. „Dlouhé vlasy, krátký rozum,“ zaútočil rozhněvaný muž, ovšem celkem zbytečně, protože v té době nosili dlouhé vlasy všichni.

Ostatní se ho snažili uklidnit, protože muž začal brunátnět a na čele mu naběhla žíla.

„Běda mužům, běda těm, kterým žena vládne,“ hulákal zběsile, když jej stráž táhla pryč z Vyšehradu.

Libuše se to pochopitelně dotklo. Rozhlížela se po přihlízejících, ale nikdo se jí nezastal. Měla pocit, že s tím rozčileným zemědělcem vlastně všichni souhlasí.

„Jsme tu! Jeden z nich musí být Přemysl“ zaradovali se poslové.

„Mlčíte?“ pravila po chvíli Libuše. „No dobře. Možná máte pravdu. Konečně, on to taky není žádný med pro jednu ženskou vládnout armádě chlapů. Dobře, chcete mužského za knížete, máte ho mít.“ Chvíli bylo ticho.

„Ale kde vezmeme muže za knížete?“ špitl do ticha jeden z vladyků.

Libuše se zamyslela. Když ještě žil její otec, kníže Krok, a ona chodila se sestrami do školy v Budči, seděla v lavici s nějakým Přemyslem z rodu Stadiců. Už tenkrát jí byl víc než sympatický, a navíc to byl chlap, co má všech pět pohromadě. To by se dalo nějak využít, napadlo ji. Na chvíli se zasnula. Pak si uvědomila, že nesmí vypadnout z role, a tak vstala a zaujala věštecký postoj.

„Od Vyšehradu směrem západním, tři dny cesty, teče řeka Bílina. U ní oře s dvěma strakatými voly váš budoucí kníže Přemysl. Jděte tedy za ním a přiveďte jej sem na Vyšehrad!“

„Jak tam ale trefíme?“ špitl opět někdo.

„Můj bělouš vás tam dovede,“ pravila opatrně Libuše a doufala, že to nikomu nedojde. Naštěstí byla výrazně bystřejší než její poddaní.

Poselstvo se vydalo na cestu. Libušin bělouš šel v jejich čele a ukazoval cestu. Po třech dnech cesty spatřili řeku Bílinu. Za ní na poli viděli pár strakatých volů, zapřažených do pluhu. Za pluhem pak viděli statného mladíka. Znavené poselstvo se došouralo k poli.

„Který z vás je Přemysl?“ zeptal se unaveně vedoucí poselstva.

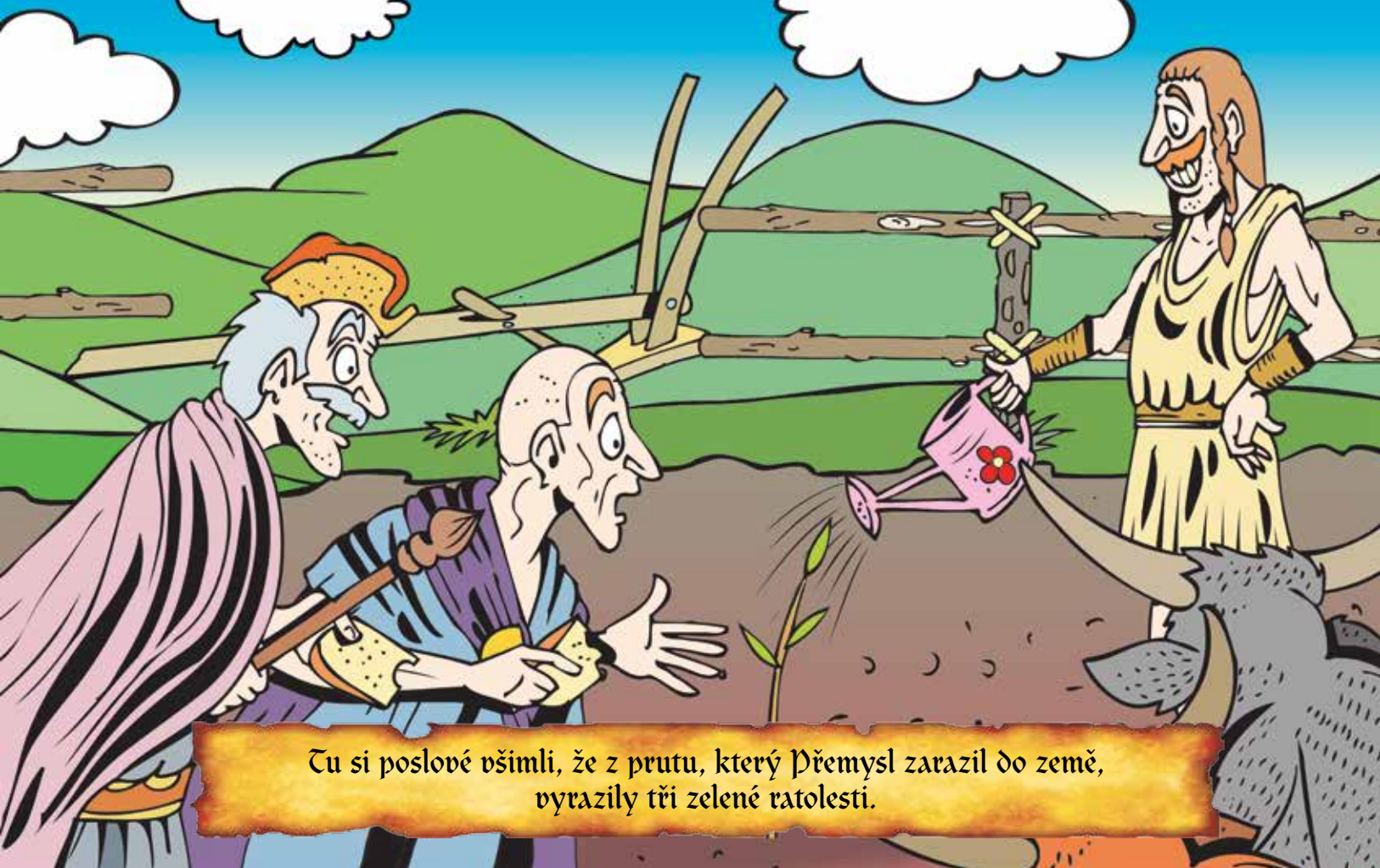
Přemysl zastavil voly a rozhlížel se zmateně kolem sebe. „Já,“ pravil nakonec a pomyslel si, že by se něco mělo udělat se zvýšením inteligence poddaných.

Poselstvo se uklonilo. „Drahý kníže, poslala nás Libuše, z rodu Krokova, abys nám vládl po jejím boku.“

Přemysl nebyl proti. Libuši znal ze školy, jak jsme se již dozvěděli. Pohládl bělouše, kterého znal taky. Pak vypřáhl voly a vybídl poselstvo, aby s ním poobědvali. Vybalil z mošny chléb se sýrem. Oběd zapíjeli pramenitou vodou. Prut, kterým popoháněl voly, zapíchl Přemysl do země.

„Kdybych býval mohl pole doorat, česká země by nikdy nepoznala hlad a nedostatek! Takhle nevím, nebude to vždy jednoduché.“

Tu si poslové všimli, že z prutu, který Přemysl zarazil do země, vyrazily tři zelené ratolesti.

Poslové zbožně naslouchali jeho proroctvím. Tu si všimli, že z prutu, který Přemysl zarazil do země, vyrašily tři zelené ratolesti. Dvě z nich ale rychle uschly.

Přemysl se na ně zahleděl. „O naši zemi bude usilovat více panovníků, ale vládnout bude vždy jenom jeden.“

Další proroctví už Přemysl nesdělil, a tak poslové jedli, dokud bylo co. Když dojedli, vyzvali Přemysla, aby se oblékl do knížecích šatů. Podivili se ale, že si s sebou bere mošnu a do ní dává své střevíce z lýka.

„Pročpak to? Tu veteš můžeš nechat tady na poli!“

Přemysl ale řekl: „Chci, aby moji potomci nikdy nezapomněli, z jakého pocházejí rodu. Já jsem začínal od pluhu, jak sami vidíte.“

Poslové dovedli Přemysla šťastně na Vyšehrad. Libuše ho vítala, no jak by ne, sama se těšila, že si od panování odpočine. A tak se Přemysl z rodu Stadiců stal zakladatelem slavného rodu Přemyslovců a jeho potomci vládli v naší zemi po staletí.

O Bivojovi

am, co dnes v Praze stojí budova České televize, se to jmenuje Kavčí hory. Ale v dobách, kdy vládla na Vyšehradě Libuše, se tomu místu říkalo Kančí hory. To proto, že tam žilo kanců nepočítaně.

Žil v těch místech taky syn vladky Sudivoje, Bivoj. Sudivoj býval přítel knížete Kroka, a tak Bivoj znal dobře prostředí Vyšehradu, tedy i Libuši a její sestry.

Nebyl to ale žádný zámožný člověk, a tak přemýšlel, jak by se vhodně vetřel do přízně hradu. Moc se mu totiž líbila Libušina sestra Kazi. A tak kudy chodil, tudy přemýšlel, jak by upoutal její pozornost. Byl to chlapík statný, příroda u něj vsadila skoro všechno na sílu. Došel tedy k závěru, že když neupoutá Kazinu pozornost vzděláním, musí vycházet z toho, čím jej příroda obdařila.

A příležitost se jednoho dne naskytla. V lesích kolem Vyšehradu začal řádit divoký kanec. Ničil úrodu, děsil lidi, co šli do lesa na houby a na dříví. Zvěst o tom zběsilém zvířeti se donesla až na Vyšehrad. Ale i když Libuše vysílala strážné, aby to šílené zvíře zabili, nikdy se jim ho nepodařilo vystopovat a chytit.

To je moje šance, řekl si Bivoj. V lese byl jako doma a vystopovat zvíře mu nedělalo žádné potíže. Nejprve si ale vyčíhl, kdy přijede na Vyšehrad Kazi. Jezdila občas na návštěvu za Libuší. A tak jednoho dne Kazi dorazila se svou družinou na koni na Vyšehrad. Libuše ji přivítala, sestry štěbetaly a začaly si vyprávět, co je kde nového, jaké mají nové šaty, kolik přibraly, no zkrátka, takové ty věci, co si ženské mezi sebou říkají, když se sejdou. A navíc, když jsou sestry, ne? Kazi se

„Páni, to je teda pořádný kanec!“
vydechla obdivně Kazi při pohledu na Bivoje.